

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
Жешувський університет (Республіка Польща)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

Матеріали

IV Міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

12 грудня 2019 року

**Харків
2020**

Отже, професія учителя в КНР завдяки освітнім реформам та нормативно-правовій базі держави є престижною й відповідальною. Важливо, що уряд країни приділяє значну увагу правам, обов'язкам і захисту педагогічних працівників, що сприяє розвитку професійного й соціального статусу вчителя, престижності вчительської професії у КНР.

Список використаних джерел:

1. Ковтун Е.В. Межкультурная коммуникация и традиционные ценности в современной высшей школе Китайской Народной Республики. Интернет-журнал «НАУКОВЕДЕНИЕ», 2016. № 6. 8 с.
2. Луначек В.Е. Сучасна освіта Китаю: проблеми та перспективи розвитку. Постметодика, 2013. №1(110). С. 47–54.
3. Машкин О.А. Формирование новой модели подготовки школьных учителей в современном Китае. Вестник Московского университета «Педагогическое образование. 2013. № 3. С. 109–123.
4. Рыбачук С. О положении учителей в Китае. Интернет-журнал «Рабкор». URL: <http://rabkor.ru/columns/editorial-columns/2018/11/30/on-teachers-in-china/>
5. Чэнь Чжаомин. Реформирование системы образования в Китае. Гуманитарный вектор, 2010. № 1. С. 61–68.
6. Шевченко К.В. Підготовка бакалавратів освіти у педагогічних університетах КНР: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2018. 343 с. URL: http://ipood.com.ua/data/avtoreferaty_i_dysertatsii/2018/Diser_SHEVCHENKO_pas.pdf

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Собченко Т.М.

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

м. Харків, Україна

Гусенко К.В.

студентка

українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф.Квітки-Основ'яненка

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

м. Харків, Україна

У тезах розкрито сутність проблемного навчання, структуру проблемного вивчення матеріалу. Визначено специфіку реалізації проблемного навчання через використання на уроках проблемних ситуацій, його актуальність в умовах Нової української школи. З'ясовано переваги та недоліки використання технології проблемного навчання.

Ключові слова: *проблемне навчання, проблемна ситуація, принципи проблемного навчання.*

The essence of problem-based learning and the structure of problematic study of material have been revealed in the article. The specificity of implementation of problem-based learning through the use of problem situations at lessons and relevance of it in the conditions of The New Ukrainian school have been determined. The advantages and disadvantages of problem-based learning have been identified.

Key words: *problem-based learning, problem situations, principles of problem-based learning.*

Із реформуванням загальної середньої освіти досить динамічно стали підвищуватись вимоги до вчителя та до організації освітнього процесу, який має сприяти формуванню учня як життєво компетентної особистості, здатної критично мислити, ставити цілі та досягати їх, об'єктивно аналізувати ситуацію, самостійно встановлювати істину, приймати обґрунтовані рішення, аргументовано захищати свою позицію. Тобто мова йде про розвиток інтелектуальних і творчих здібностей здобувачів загальної середньої освіти (ЗЗСО). Формування такої особистості вимагає зміни підходу до організації освітнього процесу. Так, на сьогоднішній день у арсеналі кожного вчителя є чимало дієвих, апробованих, сучасних способів активізації пізнавальної діяльності ЗЗСО, серед яких важливе місце відводиться проблемному навчанню.

В історії педагогіки ідея активізації пізнавальної діяльності учня шляхом безпосереднього включення його у розв'язання певного завдання своїм корінням сягає ще часів античності – евристичні бесіди Сократа, піфагорська школа, діяльність софістів. Цю проблему порушували у своїй педагогічній діяльності визначні науковці: Жан-Жак Руссо, Йоган Генріх Песталоцці, Фрідріх Адольф Дістервег та інші.

Історичний екскурс свідчить, що з кінця 50-х – початку 60-х років минулого століття почали з'являтися нові напрями в теорії навчання, котрі досить тривалий час входили до змісту дидактики, серед яких важливе місце відводилося проблемному навчанню. Це було зумовлено поставленими завданнями суспільством перед школою, а саме розвинути творчі здібності та пізнавальну самостійність учнів [1, с.8]:

Так, особливий внесок у розробку теорії проблемного навчання внесли М.І. Махмутов, А.М. Матюшкін, А.В. Брушлинский, Т.В. Кудрявцев, І.Я. Лернер, І.А. Ільницька. Питання проблемного навчання вивчали Н.О.Воскресенська, В.В.Гаврилюк, А.І.Кривошелік, В.О.Талалаєв, А.В.Фурман, М.В.Швардак, Н.Д.Янц та інші.

Проблемне навчання – система методів, засобів, що шляхом розв'язання проблемних завдань у процесі засвоєння нових знань формують в учнів творче мислення та пізнавальні інтереси [2].

М.І. Махмутов писав: «Під проблемними ситуаціями маються на увазі такі навчальні ситуації, які виникають у моменти, коли учень розуміє задачу, намагається її вирішити, але відчуває недостатність наявних знань. Ці ситуації

викликають активну розумову діяльність учня, спрямовану на придбання нових знань, умінь, навичок» [3, с. 8].

Основна мета проблемного навчання – одержання нових знань, формування теоретичних і практичних умінь учнів через розв’язування завдань, що виникають у проблемних ситуаціях. Воно діаметрально протилежне механічному запам’ятовуванню учнями навчального матеріалу без його розуміння. Слід також зазначати, що проблемне навчання у педагогічній літературі називають ще сократівським, евристичним, або дослідницьким навчанням.

У структурі проблемного вивчення матеріалу можна виділити такі етапи:

- 1) створення проблемної ситуації;
- 2) формування проблеми;
- 3) висунення гіпотези;
- 4) перевірка висунутих гіпотез;
- 5) аналіз результатів перевірки гіпотез, висновок і узагальнення;
- 6) повернення до проблемної ситуації.

Важливе місце у даній структурі посідає проблемна ситуація. На ній ми зупинимось детальніше. У проблемній ситуації учень натрапляє на щось незрозуміле, невідоме, новопізнане. Коли в діяльність учня включається мислення, то проблемна ситуація поступово перетворюється на завдання. Воно виникає з проблемної ситуації, тісно пов’язане з нею. Однак проблемна ситуація лише тоді переходить у завдання, коли учень застосовує до неї аналіз, підключає мислення.

Проблемні ситуації прийнято поділяти на практичні (розкривають нові закономірності, відношення, потрібні для пояснення певного явища, доведення істинності певних тверджень тощо) і теоретичні (неузгодженість на рівні предмета дії).

Джерелами проблемних ситуацій є екстремальні ситуації професійної діяльності, життєві факти, альтернативні методи розв’язання професійних завдань.

Для створення проблемної ситуації вчителю необхідно створити інтелектуально складний для учнів випадок, з якого вони мають знайти вихід, відповівши на питання: «Чому?», «Як?», «У чому причина?», «Який зв’язок між цими явищами?», «Як це вирішити?» тощо.

Постановка проблемної ситуації залежить від підготовленості учня і готовності вчителя. Звідси – три основні рівні проведення проблемних ситуацій [4]:

1. Учитель формулює проблему і спрямовує учнів на її розв’язання – пошук оптимального рішення.
2. Учитель указує на проблему, а учні намагаються її сформулювати і, зрештою, розв’язати.
3. Учні самотужки формулюють проблему, аналізують її і розв’язують.

Вдаючись до використання на уроках проблемних ситуацій, вчитель має зважати на те, що завдання повинні бути посильними – не надто складними, але і не надто легкими. Вони мають сприяти формуванню пізнавальної активності

учнів, їхньої соціально-психологічної підготовки до вирішення проблемних ситуацій.

Не менш важливим є питання принципів проблемного навчання, серед яких можна виділити п'ять найсуттєвіших [4]:

1. Інверсія етапів – учням дається проблемна ситуація, і вони шукають шляхи її вирішення за допомогою підручників, посібників тощо.
2. Принцип дослідження – учні під час вирішення проблемної ситуації використовують такі мисленнєві процеси, як аналіз, синтез, абстрагування, порівняння тощо. Учитель має спонукати учнів до порівняння життєвих уявлень і наукових понять (Наприклад, дітям, які знають, що сонце сходить і заходить, важко збагнути, що не Сонце обертається навколо Землі, а Земля навколо Сонця).
3. Принцип вмотивованої активності учнів – даючи проблемні ситуації, учитель має враховувати бажання, інтереси учнів.
4. Принцип самостійності, творчості – учень сам відкриває нове для себе, що допомагає вирішити проблемну задачу.
5. Принцип проблемної наочності – використання під час розв'язання задач схем, таблиць, планів, малюнків тощо.

Окрім принципів, слід також виокремити і прийоми проблематизації ситуації у навчально-виховній діяльності (за В.О. Маляко):

- прийом часових обмежень;
- прийом раптових заборон (учням дозволено робити все, що потрібно для вирішення задач, однак не розмовляти між собою);
- прийом швидкого ескізу – учитель окреслює основні способи вирішення проблемної ситуації, а учні розв'язують питання і обґрунтовують свої дії і т.д.

Проблемне навчання відіграє важливу роль у реалізації програми НУШ – Нової української школи, одне із завдань якої – розвиток критичного, логічного і творчого мислення дитини.

Процес проблемно-орієнтовного навчання у НУШ відбувається у шість основних етапів:

- 1) формулювання навчальних груп (створення сприятливого мікроклімату у класі);
 - 2) презентація проблеми (учні накопичують питання, які супроводжують завдання);
 - 3) генерування ідей («мозкові штурми»);
 - 4) самостійне вивчення проблеми (учні узагальнюють та аналізують потрібну інформацію);
 - 5) синтез та застосування нових знань («відсіювання» хибних і недоречних вирішень);
 - 6) рефлексія та зворотний зв'язок (учні визначають особисту ефективність)
- [5].

Серед переваг технологій проблемного навчання можемо виділити такі: навчання дитини мислити (логічно, творчо, науково), розв'язання життєвих проблем; підвищення активності учнів; розвиток пізнавальних інтересів; формування інтелектуальних почуттів; засвоєння знань на тривалий час;

формування мотивації досягнення успіху. Серед недоліків: більше часу для практичного засвоєння знань; для підготовлених учнів – цікаво, а для непідготовлених це чинить перешкоди в навчанні.

Отже, успішна організація проблемного навчання залежить насамперед від творчого потенціалу, інтелектуальної працездатності і професійної майстерності вчителя, який має ставити проблеми відповідно до інтелектуальних можливостей школярів, доцільно організовувати їхню пізнавальну активність і раціонально дозувати свою допомогу.

Список використаних джерел:

1. Махмутов М.И. Организация проблемного обучения в школе. Книга для учителей. М., «Просвещение», 1977, 239 с.
2. Хоменко О.В. Переваги та недоліки проблемного навчання. URL: https://informatika.udpu.edu.ua/?page_id=1238.
3. Махмутов М.И. Проблемное обучение в опыте передовых учителей Татарии / М.И. Махмутов // Народное образование. – 1967. - № 4. – С. 4-12.
4. Механізм проблемно-орієнтовного навчання | Нова українська школа. URL: [https:// nus.org.ua/view/mechanizm-problemno-oriyentovanogo-navchannya/](https://nus.org.ua/view/mechanizm-problemno-oriyentovanogo-navchannya/)
5. Швардак М.В. Проблемне навчання в умовах сучасної школи. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemne-navchannya-v-umovah-suchasnoyi-shkoli&sa>.

Калашнікова Л. М., Майстрюк І. С.

Питання забезпечення педагогічної підтримки студента у навчально-виховному процесі ЗВО 410

Лазарєва О. М., Стрельченко Є. О.

Особливості навчання дітей з вадами зору в інклюзивній освіті 414

Попова О. В., Цапко А. М., Топчій Д. С.

Розвиток професійного статусу вчителя в КНР 417

Собченко Т. М., Гусенко К. В.

Використання технології проблемного навчання у сучасній школі 421

Відомості про авторів 426